

Sensorveiledning SOS2100 – vår 2016

Når oppgavene skal vurderes er det viktig å ha i mente de formelle beskrivelsene av karakterfordelingen:

- A.** Kandidaten viser et høyt kunnskapsnivå, en særdeles god oversikt over emnerelevant litteratur (pensum) og en meget god forståelse for emnets sosiologiske problemområde. Begreper, teorier og empirisk kunnskap anvendes sikkert, selvstendig og reflektert i drøfting av oppgitte oppgaver til eksamen og i undersøkelser for egne hjemmeoppgaver. Drøftingen bæres oppe av analytiske problemstillinger, framstillingen er klart resonnerende og argumentativ.
- B.** Kandidaten viser en meget god oversikt over emnerelevant litteratur (pensum) og en god forståelse for emnets sosiologiske problemområde. Begreper, teorier og empirisk kunnskap anvendes selvstendig i drøfting av oppgitte oppgaver til eksamen og i undersøkelser for egne hjemmeoppgaver. Framstillingen er resonnerende og argumentativ.
- C.** Kandidaten viser en ryddig og god oversikt over emnerelevant litteratur (pensum) og en ganske god forståelse av emnets sosiologiske problemområde. Relevante begreper, teorier og empirisk kunnskap brukes i drøftingen av oppgitte oppgaver til eksamen og i undersøkelser for egne hjemmeoppgaver. Besvarelsen viser svakheter når det gjelder presisjon i begrepsbruk og evne til analytisk anvendelse av kunnskapen, sosiologisk resonnement og argumentasjon.
- D.** Kandidaten kan gjøre greie for deler av den emnerelevante litteraturen (pensum), men viser usikkerhet i forståelsen av emnets sosiologiske problemområde. Besvarelser preges av gjengivelse og i liten grad drøfting av teorier, begreper og empirisk kunnskap, samt upresisjon og til dels feilaktig begrepsbruk.
- E.** Kandidaten viser noe kunnskap om, men en svært mangelfull oversikt over emnerelevant litteratur (pensum). Viser også en svak forståelse av emnets sosiologiske problemområde. Begreper og teorier er til dels feilaktig gjengitt. Ingen relevant drøfting av oppgitte problemstillinger.
- F.** Kandidaten har kun svært overflatisk oversikt over den emnerelevante litteraturen (pensum), og viser store hull i kunnskapen om emnets sentrale temaer. Prestasjon som ikke oppfyller minimumskrav i forhold til emnets læringsmål. Prestasjon som ikke oppfyller fagets minimumskrav teoretisk, empirisk og/eller etisk.

I vektig av de ulike oppgavene skal langsvarsoppgaven vektet 2/3, mens kortsvarene til sammen utgjør 1/3 av vurderingsgrunnlaget.

Kort svar: Her forventes det at studenten først og fremst kan definere begrepet og har oversikt over relevant pensum. Hvis studenten i tillegg problematiserer eller nyanserer ulike forståelser av begrepet, for eksempel i ulike pensumbidrag, bør dette premieres.

Utbytting: Som et minimum bør kandidaten knytte dette begrepet til Marx og det bør forventes at man kan kunne redegjøre for de sentrale elementene til utbytting: Det bør nevnes at den private eiendomsretten er en forutsetning for utbyttinga – det er *fordi* kapitalistene eier produksjonsmidlene at kapitalistene kan tilegne seg fruktene av arbeidernes arbeid. Tilsvarende; det er fordi arbeiderne *ikke eier* slike produksjonsmidler at de er nødt til å selge sitt arbeid. Det bør derfor forventes at kandidaten kan knytte begrepet opp til produksjonsforholdene, til Marx, til en forståelse av kapitalismen, samt til klasser mer generelt. Hvis noen studenter går mer inngående inn i arbeidsverditeorien og forståelsen av merverdi bør det også premieres.

De virkelig gode besvarelsene vil kanskje diskutere begrepet videre og se det i sammenheng med E. O. Wrights klassebegrep.

Sosial lukning (se også veiledning fra 2015): Dette begrepet har vi snakket mye om på forelesning og det går igjen i store deler av pensum – det er derfor mange veier til å svare på denne begrepsdefinisjonen. Her bør det forventes at kandidaten identifiserer begrepet som et viktig bidrag fra Max Weber og begrepet knyttes også flere steder an til Frank Parkin. Med sosial lukning mente Weber den prosessen hvor sosiale kollektiver forsøker å maksimere sine goder ved å begrense adgangen til ressurser og muligheter til en begrenset sirkel av berettigede. I Jarness sitt bidrag er slike prosesser knyttet til livsstilsforskjeller, mens andre deler av pensum (slik som Flemmens ‘lukning i overklassen’ og bidrag fra ‘klasse og elite’) vektlegger lukning som et element ved intergenerasjonell (im)mobilitet. I ‘klasse og elite’ knyttes også lukning opp til nabolagssegregasjon som kan relateres til Andersen og Ljunggren sitt begrep om ‘gylne gettoer’. Hansen og kolleger trekker et skille mellom ulike former for lukning basert på økonomisk, kulturell og sosial kapital. Videre understreker de at lukning kan være formelt forankret, men også virke mer uformelt. De sistnevnte elementene bør med i en redegjørelse for begrepet og en god besvarelse bør evne å både illustrere bred oversikt over pensum, samt være godt strukturert.

Serviceklassen: Det bør forventes at studenten knytter begrepet til Goldthorpes klassekart, og skillet mellom arbeidskontrakt og servicerelasjon, slik dette enkelt er forklart hos Harrits (s. 89-96). Studenten bør kort kunne gjøre rede for dette skjemaet, og hva som skiller øvre og nedre serviceklasse fra de andre klassene. Her bør eierskap til produksjonsmidlene, grad av overvåkning, samt arbeidstakers monopol på spesifikk kompetanse vektlegges. At dette er en slags videreutvikling fra Weber, og at livssjanser er sentralt er også viktig. Harrits gjør et poeng ut av at den tradisjonelle eiendomsbesittende kapitalistklassen som er sentral for marxistisk klasseteori forsvinner i noen grad ut fra denne klasseforståelsen, og en eventuell kritisk drøfting av dette kan premieres ekstra.

Symbolisk vold: Studenten bør kunne knytte dette begrepet til Bourdieu. Dette begrepet er brukt og forklart flere steder i pensum, i kapittelet om Bourdieu hos Harrits (s. 146), hos Bottero (s.151-152) og i diverse artikler. Harrits skriver om begrepet at det kan avdekke dominansrelasjoner som ikke fremstår som umiddelbart gjennomskuelige. På forelesning har begrepet vært tydeligst oppe i sammenheng med utdanning og ulikhet, men det er også beskrevet hos Harrits i mer generelle termer. Symbolisk kapital ble på forelesning beskrevet som den formen kapital har når den ikke anerkjennes som kapital, og symbolisk vold har blitt beskrevet som når utdanningssystemet tar utgangspunkt i de dominerende klassenes kultur og

væremåte samtidig som utdanningssystemet feilaktig oppfattes som frigjørende. Det har også blitt fremhevet hvordan skolegangen oppleves som *sosial magi* for de som behersker de kulturelle kodene, og mer som en *kamp* for de som ikke behersker disse, og at intellektuelle evner sees på som en *gave*/talent heller enn noe som kan opparbeides. Artikkelen til Andersen og Hansen er sentral, da den eksplisitt tar for seg det symbolske aspektet ved kulturell kapital – det å utvise letthet. Reays artikkel om arbeiderklassebarn på eliteuniversitet er også relevant, hun trekker fram og delvis utfordrer Bourdieus syn på refleksivitet. Kingstons kritikk av kulturell kapital kan muligens benyttes for å drøfte/nyansere bildet, men det er ikke et krav i denne sammenheng.

Langsvar: Her er det analytiske og diskuterende ferdigheter som bør premieres høyest (se beskrivelse av karakterfordeling på første side). Det er viktig at kandidaten forankrer besvarelsen i **pensum** og at teksten evner å **besvare oppgaven**.

Enten 2A:

Diskuter hvorvidt utdanningssystemet har virket utjevne på eksisterende forskjeller. Redegjør for sentrale begreper og diskuter med utgangspunkt i eksempler fra pensum.

Studentene bør kunne trekke på teori fra ulike deler av pensum. På forelesning er det trukket et skille mellom tre ulike retninger: funksjonalister og liberale teoretikere (Parsons, Blau og Duncan, Bell), newebersiansk teori med Goldthorpe i spissen (inspirert av Boudon) og Bourdieu. Funksjonalistene er delvis gjort rede for hos Bottero, og har i denne sammenheng blitt fremhevet med sin tro på utdanningssystemets meritokratiske egenskaper – hvordan økende tilgang til utdanning ville gjøre sosial mobilitet mer vanlig og hvordan en dermed beveger seg fra ”ascribed inequality” til ”achieved inequality”. Goldthorpes artikkel er en fin gjennomgang av både hans egen og Boudons teori på feltet, i tillegg til at dette er redegjort for hos både Harrits og Bottero. Sentralt hos disse er det som kalles sosial posisjonsteori – at alle vil oppnå like høy eller høyere klasseposisjon som sine foreldre, her med utgangspunkt i økonomi. Fokuset på sekundære fremfor primære effekter er her sentralt, samt et forsøk på å forklare stabiliteten i utdanningsmobilitet ved hjelp av RAT. Kulturelle faktorer er her ikke viktig, men hvordan elever vurderer kostnader og belønninger ved ulike utdanningsvalg og slik velger rasjonelt. Bourdieu er sentral først og fremst med sitt begrep om symbolsk vold (se over), men også kulturell kapital og habitus er sentrale begreper. Kapitalkonvertering kan også fremheves – hvordan utdanning kan kjøpes og bidra til økning i kulturell kapital.

Av empiriske bidrag er det mye å ta av. Artikkelen til Andersen og Hansen er sentral, det samme er Kingstons kritikk av Bourdieus vektlegging av kulturell kapital i skolen, Reay m.fl om arbeiderklassebarn på eliteskoler, Leirvik om «kaster» knyttet til etnisitet og utdanningsvalg, samt Fekjær og Birkelund om klasse og etnisitet. Deler av Fekjær sitt kapittel i klassebilder er også relevant, med et fokus på hvordan klasseforskjeller i utdanningssystemet kan skjules bak forskjeller knyttet til etnisitet.

Diskusjonen bør ta utgangspunkt i oppgaveteksten, og dermed kunne svare på om utdanningssystemet har virket utjevne på sosiale forskjeller. Kandidater som evner å se empiriske bidrag i sammenheng med teori, og sette disse opp mot hverandre, bør premieres. For eksempel kan Andersen og Hansen diskuteres opp mot Kingston i sammenheng med Bourdieus teori, og eventuelt nyanseres med Reay. Andersen og Hansens oppdeling i bred og

smal kulturell kapital er da relevant. Selvstendig diskusjon og en god struktur er viktige faktorer i en god besvarelse, samt det å holde seg til oppgaveteksten.

Eller 2B:

Klassebegrepet har blitt kritisert for å være utdatert grunnet blant annet et for snevert fokus på økonomiske faktorer og lite klassebevissthet i befolkningen. Drøft med utgangspunkt i ulike teoretiske innfallsvinkler og eksempler fra pensum, hvorvidt klassebevissthet er en forutsetning for at klasser danner sosiale fellesskap (vennskap, ekteskap, omgangskrets osv).

Dette spørsmålet favner ganske bredt, men det forventes at kandidaten forholder seg til den relevante problemstillingen **om hvorvidt klassebevissthet er en forutsetning for at klasser danner sosiale fellesskap.**¹ En kort framstilling av Marxistisk klasseteori og skillet mellom klasse-i-seg og klasse-for-seg bør anses som et naturlig utgangspunkt for en slik diskusjon. En kort redegjørelse for sentraliteten av klassebevissthet fra klasser-er-døde-debatten kan også inkluderes: zombie-kategorier og Beck og Giddens er naturlige bidrag her.

Den første setningen gir et klart hint i retning «kulturelle» forklaringer på klasse som motsats til dette – og da spesielt Bourdieu. Habitus, smak og livsstil vil være naturlige begreper i en slik diskusjon, men også weberianske ideer som uformell lukning, klasseformasjon og Botteros begrep om differensiell assosiasjon inngår som relevante begreper som kan trekkes inn. Det sentrale skillet mellom subjektive/objektive, sosiale/økonomiske dimensjoner av klasse slik framstilt i Bottero er også høyst relevant for oppgaven. Det står eksplisitt at det skal drøftes med utgangspunkt med **ulike teoretiske innfallsvinkler**, så en ren Bourdieu-oppgave bør nok anses som noe tynt og en diskusjon rundt bevissthet kan gjerne trekke inn f.eks. elementer av RAT.

Hvis studentene evner å løfte diskusjonen tilbake til klasse-i-seg og klasse-for-seg diskusjon med utgangspunkt i den litt mer avanserte teksten til Bourdieu «hva skaper en sosial klasse» bør dette premieres. Det sentrale her er at klasser som mobiliserbare grupper er betinget av politisk representasjon. Harrits sitt skille med hva klasser *gjør* og hva klasser *er* kan også fungere fint som et narrativt grep i besvarelsen.

Et bredt antall empiriske eksempler framstår i pensum: Jarness, Ljunggren, Andersen & Ljunggren, Lareau et al., Bottero, Faber mfl., Flemmen 2014, Reay et al. Osv. og det avgjørende her er at kandidaten anvender de empiriske bidragene som eksempler i diskusjonen, ikke at man ramser opp en rekke bidrag som ikke diskuteres videre.

¹ Noen studenter vil kanskje trekke inn kjønn og etnisitet som relevante eksempler på hvordan klassebegrepet har blitt kritisert for å være for snevert opptatt av økonomiske faktorer. Dette må være helt i orden, så sant resten av besvarelsen forholder seg til hvorvidt **klassebevissthet** er en forutsetning for at **klasser danner sosiale fellesskap**.